

بررسی و شناسایی مؤلفه‌های موفقیت معلمان نمونه کشوری
مرتضی پورشیرازی^{۱*} و محمدکاظم قاندي^۲

Factors influencing Teachers' Success: The Case of Selected National Teachers
Morteza Pourshirazi^{1*} and Mohamadkazem Ghaedi²

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۸/۱۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۲/۱۰

Abstract

This research is a qualitative study which was done based on biographical method which is one of the sub-categories of narrative research. In the biographical research, the experiences of one or more individuals are collected and the research report is formulated through narrative research. Therefore, in this study, the researchers have been identifying the success factors of national teachers through examining interviews with sample teachers. This was done by repeatedly reviewing the text using the open coding method. Subsequently, codes with semantic and conceptual commonalities were grouped into single batches, resulting in fewer batches. In the last step, to reduce the categories created in the second stage and to find more general themes, it was attempted to discover and identify the textual themes by finding common points among the twenty-two categories. Finally, four general themes were identified: 1- Personality and ethical characteristics of the sample teachers 2- Human relations of the sample teachers 3- Professional skills of the sample teachers 4- Classroom characteristics of the sample teachers. Interested teachers can increase the quality of their work, and ultimately the quality of the educational system, by employing these basic components and adding other components to them.

Keywords: Success factors, exemplary teachers, narrative research, Successful teachers

1. B.A. in pre-school and primary school pedagogy, Farhangian University

2. B.A. in pre-school and primary school pedagogy, Farhangian University

*Corresponding Author, Email: morteza2280@chmail.ir

چکیده

پژوهش حاضر از نوع پژوهش‌های کیفی است که به روش زیست‌نگاری-که یکی از زیرمجموعه‌های پژوهش روایی است- انجام شده است. در پژوهش‌های زیست‌نگاری تجربه یک یا چند فرد گردآوری شده و گزارش پژوهش به شیوه پژوهش روایتی تدوین می‌شود؛ بنابراین در این پژوهش، محققان از طریق بررسی مصاحبه با معلمان نمونه کشوری، در پی شناسایی مؤلفه‌های موفقیت معلمان نمونه کشوری بوده‌اند. بدین روی پس از بررسی و مطالعه متن مصاحبه‌ها به صورت مکرر و با استفاده از روش کدگذاری باز، مراحل این پژوهش صورت گرفت و کدهایی حاصل گردید. سپس کدهایی که دارای مشترکات معنایی و مفهومی بودند در دسته‌های واحدی قرار گرفتند و به این شکل دسته‌های کمتری حاصل گردید. در مرحله آخر، به‌منظور تقلیل دسته‌های به وجود آمده در مرحله دوم و یافتن مضمون‌های کلی‌تر، سعی شد با یافتن نقاط مشترک بین ۲۲ مقوله به وجود آمده، مضامین متن کشف و تعیین شوند. در نهایت ۴ مضمون کلی بدست آمد که عبارت‌اند از: ۱. ویژگی‌های شخصیتی و اخلاقی معلمان نمونه ۲. روابط انسانی معلمان نمونه ۳. مهارت‌های حرفه‌ای معلمان نمونه ۴. ویژگی‌های کلاس درس معلمان نمونه. معلمان علاقه‌مند می‌توانند با مدنظر قرار دادن این مؤلفه‌ها و افزودن سایر مؤلفه‌ها به خصوصیات خود، بر کیفیت کار خویش و نهایتاً کیفیت نظام آموزشی بیفزایند.

واژه‌های کلیدی: مؤلفه‌های موفقیت، معلمان نمونه، پژوهش روایی، معلم موفق

۱. دانش‌آموخته کارشناسی آموزش و پرورش پیش‌دبستانی و دبستانی، دانشگاه فرهنگیان

۲. دانش‌آموخته کارشناسی آموزش و پرورش پیش‌دبستانی و دبستانی، دانشگاه فرهنگیان

* نویسنده مسئول:

مقدمه

هرکس که امیدوار است تا بتواند یک معلم خوب شود همواره این سؤال در ذهنش وجود دارد که چگونه می‌توان یک معلم خوب بود؟ بحث از دانش محتوایی، دانش پداگوژی و دانش تربیتی شاید به نظر کافی برسد تا یک معلم را برای رسیدن به پاسخ سؤال فوق راضی کند اما گاهی معلمان، مخصوصاً معلمان جوان برای یافتن پاسخ خود به این چهارچوب رایج بسنده نمی‌کنند و در پی یافتن جواب پاسخ خود فراتر از بحث دانشی می‌روند. چیزی که علاوه بر آنکه از دانش نظری برآمده است، از تجارب ناب و زیسته معلمان موفق نیز سرچشمه گرفته باشد. شاید هم‌نشین شدن با معلمان نمونه کشوری بتواند راز کسب موفقیت در این حرفه را به ما بنمایاند؛ معلمانی که از نظر نظام آموزش کشور در زندگی حرفه‌ای خود توانسته‌اند به حد قابل قبولی از اهداف مورد انتظار دست یابند. بنابراین، شناسایی و معرفی عوامل موفقیت این معلمان در کلام خود آنان و ارائه آن‌ها به معلمانی که می‌خواهند در کار خود هرروز بهتر از پیش باشند شاید بتواند تأثیر به‌سزایی داشته باشد و شرایط را برای این معلمان به‌گونه‌ای فراهم کند که با نظر در این مؤلفه‌ها و اصلاح آن‌ها و افزودن بر محاسن آن‌ها، بر رشد و ترقی خود بیفزایند. اگر این‌گونه شود پیشرفت جامعه تسهیل می‌شود، زیرا «پیشرفت هر جامعه‌ای پیش از هر چیز در گرو عملکرد مطلوب نظام آموزشی آن کشور است و آنچه در قلب این نظام آموزشی قرار دارد معلم است» (کدخدایی، ۱۳۹۵: ۳۳). بنابراین رشد و ترقی شناخت و معارف معلمان از راه آشنایی با مؤلفه‌های موفقیت معلمان نمونه کشوری می‌تواند تأثیرگذار باشد.

در این راستا پژوهش‌های متعددی در ایران و خارج از ایران انجام شده است. به عنوان مثال دونات، کینگی و دالبرت^۱ (۲۰۱۸) در پژوهش جالب توجهی به این مطلب پرداخته‌اند که «یک معلم خوب باشیم یا فقط یک معلم باشیم و چه تجارب رفتاری معلم می‌تواند پیش‌بینی کننده آزار و اذیت مدرسه‌ای باشد؟». همچنین در این زمینه، پژوهش دیگری نیز با عنوان «خصوصیات معلم و آموزش مؤثر در مراقبت از کودکان: یافته‌های تحقیق کارکنان مراقبت از کودکان ملی» صورت گرفته است (هووس، واتبوک و فیلیپس^۲، ۱۹۹۲). در پژوهش کورنارنگن^۳ (۲۰۰۴) با عنوان «در جست‌وجوی ماهیت معلم خوب: از طریق تلفیق رویکرد کل‌گرا در تربیت معلم» بیان شده است که تربیت معلم مناسب مستلزم ورود به سطوح مختلفی همچون اجرای مسیرها و طرق جدید است. در زبان فارسی نیز می‌توان به پژوهشی با عنوان «رابطه ذهنیت فلسفی و سرمایه‌های روان‌شناختی با کیفیت تدریس معلمان (نمونه موردی معلمان مقطع متوسطه شهر همدان)» اشاره کرد؛ در این پژوهش، این‌گونه نتیجه‌گیری شده است که رابطه مستقیم و همبستگی مثبتی بین ذهنیت فلسفی و سرمایه‌های روان‌شناختی با کیفیت تدریس وجود دارد (انصاری و اسدی، ۱۳۹۶). به‌علاوه

1. Donat, Knigge & Dalbert
2. Howes, Whitebook & Phillips
3. Korthagen

خواجه کولکی (۱۳۹۴) به شناسایی و اولویت‌بندی معیارهای انتخاب معلمان نمونه بر مبنای فرایند تحلیل سلسله مراتبی پرداخته است. پژوهشگر دیگری به شناسایی عوامل مؤثر بر تدریس موفق معلمان نمونه در درس ریاضی پایه ششم ابتدایی شهرستان مراغه پرداخته است و بیان داشته است که توجه خاص به معلم به‌عنوان مهم‌ترین اهرم آموزشی و تربیت معلم شایسته و مستعد و پویا در طول دوران خدمت از ضروریات محسوب می‌شود (مرادی، ۱۳۹۳). همچنین فلاح زاغ‌چشم (۱۳۹۱) در پژوهشی با هدف بررسی تأثیر مهارت‌های تدریس بر میزان خلاقیت و ابتکارات معلمان نمونه در مقاطع مختلف تحصیلی به این نتیجه رسیده است که در نمونه مورد پژوهش تدبیر آموزشی وضوح‌سازی، تدابیر مدیریتی، تدبیر آموزشی بازخورد، روش‌های نوین تدریس، وضعیت اقتصادی-اجتماعی، تدبیر آموزشی برنامه‌ریزی و تدبیر آموزشی مرور پیش‌دانسته‌های فراگیران به ترتیب از جمله عوامل تأثیرگذار در محور اصلی تدریس می‌باشند. عبدالله‌زاده‌قمشی (۱۳۸۹) به بررسی ویژگی‌های اخلاقی و آگاهی از روش‌های تدریس پیشرفته معلمان نمونه را پرداخته است و در نهایت بیان شده است که معلمان نمونه از لحاظ عاطفی علاقه زیادی به شغل خود دارند، معلمان نمونه از نظر رفتاری به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان توجه می‌کنند، معلمان نمونه از روش‌های تدریس پیشرفته آگاهی دارند.

در این پژوهش، محققان سعی کرده‌اند با بررسی و تعیین مؤلفه‌های موفقیت معلمان نمونه کشوری در دوره ابتدایی این مؤلفه‌های مهم را در اختیار سایر همکاران قرار دهند. به بیان دیگر، سعی بر آن شده است عواملی که به‌عنوان ریشه و مؤلفه‌های موفقیت یک معلم نمونه در باور و بیان خود اوست بررسی شود؛ زیرا این معلمان به‌عنوان مصداقی از یک عملکرد مطلوب نظام آموزش و پرورش حضور عینی دارند. بنابراین، شناسایی این مؤلفه‌ها یک گام متفاوت از بررسی نظری محض است و جنبه عمل‌گرایانه‌تری در آن لحاظ شده است.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر از نوع پژوهش کیفی است که به روش زیست‌نگاری که یکی از زیرمجموعه‌های پژوهش روایی است انجام شده است. اساساً پژوهش روایی در زمره پژوهش‌های کیفی یا تفسیری قرار می‌گیرد (محمدی، ۱۳۸۷). در پژوهش‌های زیست‌نگاری تجربه یک یا چند فرد گردآوری شده و گزارش پژوهش به شیوه پژوهش روایتی تدوین می‌شود (زحمت‌کش، یاری‌دهنوی و ابراهیمی‌شاه‌آبادی، ۱۳۹۵: ۱۰۴). در این روش پژوهشی، پژوهش‌گران با بررسی تجربیات معلمان نمونه کشوری سعی بر آن داشته‌اند تا مؤلفه‌های موفقیت آن‌ها را شناسایی و معرفی کنند. به این منظور ابتدا تعداد ۱۰ مصاحبه به شیوه نمونه‌گیری آسان^۱ از میان مصاحبه‌های موجود در اینترنت، جمع‌آوری شده و سپس با روش انتخاب نمونه هدفمند، ۸ مصاحبه را که همه از مصاحبه‌های

1. Convent Sampling

انجام شده با معلمان پایه ابتدایی بود انتخاب و در مرحله بعد به روش کدگذاری باز تمام نمونه‌ها کدگذاری شدند. در مرحله بعدی، تمام کدها جمع‌آوری شده تا کدهایی که بیشترین مشابهت را به هم دارند به صورت یک مقوله نوشته شوند. به عبارت دیگر، به شیوه استقرایی^۱ داده‌ها طبقه‌بندی شده و مؤلفه‌ها استخراج شد. به باور ماتریک (۲۰۰۴)، در این روش داده‌های خام بارها و بارها خوانده می‌شوند و با تکیه بر پرسش پژوهشی، کدگذاری باز انجام می‌شود. سپس همه کدها بر روی برگه کدگذاری در کنار هم قرار می‌گیرند. آنگاه کدها طبقه‌بندی شده و در پایان پژوهشگر به توصیف و تبیین این طبقات می‌پردازد (به نقل از احمدی و احمدی، ۱۳۹۵: ۵۱-۷۰). از این رو، به همین سبک پژوهشگران مؤلفه‌های موفقیت معلمان نمونه کشوری را تعیین و ارائه نموده‌اند.

در این بخش، لازم به ذکر است که چون ماهیتاً پژوهش حاضر از نوع پژوهش‌های کیفی است، روایی پژوهش حاضر به روش داوری گروهی (عطاران، ۱۳۹۲: ۸۹) صورت پذیرفته است. در این روش، افراد دارای مرجعیت علمی در این زمینه در یک گروه به بررسی و تأیید نتایج پژوهش می‌پردازند؛ لذا روایی موردنظر در پژوهش حاضر از طریق مساعدت و همکاری استادان در دانشگاه فرهنگیان فارس تأیید شده است. از سوی دیگر، پایایی این پژوهش به علت ماهیت آن در معنی اتکاپذیری دیده شده است. به بیان دیگر، نتایج تحقیق از نظر دیگران هم دارای معناست و هماهنگ و قابل اعتماد و اتکاست (لینکلین و گوبا؛ به نقل از عطاران، ۱۳۹۲). از این رو در پژوهش حاضر تکرار مجدد مراحل و مقایسه نتایج بارها و در دفعات مختلف و مجزا توسط هریک از پژوهشگران صورت گرفته است و تأییدکننده پایایی پژوهش حاضر می‌باشد.

یافته‌ها

پس از بررسی و مطالعه متن به صورت مکرر، کدگذاری باز صورت گرفت و کدهایی حاصل گردید که در جدول (۱) مصادیقی از مصاحبه‌ها آورده شده‌اند. لازم به ذکر است که بخش‌های کوتاهی از متن پیاده‌سازی شده مصاحبه دو معلم نمونه در جدول (۲) برای نمونه آورده شده است.

1. Inductive Category Development

جدول (۱) مجموعه کدهای حاصل

عدالت در برخورد	علاقه به دانش‌آموزان	مهربان بودن معلم	دوستی با دانش‌آموز	صبور بودن معلم	فایده‌سبور بودن معلم
اهمیت توجه به روانشناسی تربیتی	اهمیت ایجاد رابطه مناسب بین معلم و شاگرد	پراهمیت بودن شروع سال تحصیلی	داشتن دید مثبت به شاگرد	اهمیت توجه به سند تحول بنیادین در آموزش	توجه به استعداد تک‌تک شاگردان
گروه‌بندی شاگردان با توجه به استعدادها و آن‌ها	اولویت آموزش جمعی برای معلم	مهم بودن ارتباط معلم با والدین	اهمیت شرکت در جشنواره‌های علمی	نقش مهم والدین در حل مشکلات مدرسه	کمک و همراهی والدین
ویژگی اخلاقی مهم برای معلم	داشتن دید مادرانه به دانش‌آموزان	تأکید بر صبوری معلم	تأثیر رفتار اولیای مدرسه بر کار معلم	نقش والدین در موفقیت معلم در کلاس	تأثیر رضایت از شغل بر کار معلم
بیان نکات مهم برای دانش‌آموزان	توجه به به‌روز بودن معلم در روش‌ها	دید مثبت به دانش‌آموز	خیرخواهی برای دانش‌آموز	تولید محتوای متناسب با ویژگی‌های دانش‌آموزان	توجه به ویژگی‌های فردی
تفاوت گذاشتن بین افراد برای تنبیه کردن	آگاه‌سازی دانش‌آموز از اشتباهاتش	نشان دادن رضایت به‌عنوان روش تشویق	تأکید بر یادگیری فعال	داشتن برنامه برای ارزشیابی	ایجاد باور به خود در دانش‌آموز
دغدغه داشتن مدیر برای رفاه معلم	استفاده مدیر از تمام ظرفیت‌های مدرسه	وابسته نبودن موفقیت به امکانات	تأکید بر برنامه داشتن معلم	ضرورت به‌روز بودن اطلاعات معلم	تأکید بر منطقی بودن معلم
علاقه به کار معلمی	ویژگی یک دانش‌آموز خوب	توجه به کیفیت در کار معلمی	توجه به حضور خدا در کار	نداشتن غرور و تکبر از ویژگی‌های لازم معلم	داشتن برنامه در همان ابتدای سال
عدم علاقه به معلمی در بدو ورود	اهمیت استاد در علاقه‌مند کردن معلم به کار	مقدم بودن کیفیت بر کمیت	حفظ ارتباط با دانش‌آموزان	آموزش دادن مهارت برای زندگی	دلسوزی مادرانه معلم در ابتدایی

ادامه جدول (۱) مجموعه کدهای حاصل

اهمیت ارتباط عاطفی قوی با دانش‌آموز	تأثیر رسانه برافزایش خشونت دانش‌آموزان	علاقه به شغل معلمی	تأثیر علاقه به کار بر معلمی کردن	تأکید بر روش‌های نوین در تدریس	عدم تأثیر تنبیه بدنی بر دانش‌آموز
تأثیر نگرانی معلم از جایگاه اجتماعی بر کار	تأثیر اخلاق خوب بر شاگردان	تدریس در کار	تأکید بر کاربرد درس تا حفظ آن	اهمیت اولیا در یادگیری دانش‌آموزان	توجه به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان
اهمیت مطالعه برای معلم	اهمیت خلاق بودن معلم بر کارش	عدم تبعیض در کلاس درس	تأکید بر نقش تربیتی خانواده	تأکید بر پژوهشگری معلم	تأکید بر خوش اخلاق بودن معلم
توجه به نکات مثبت دانش‌آموز به‌عنوان تشویق	اهمیت توانایی معلم در برخورد با دانش‌آموزان بی‌نظم	توجه به تأثیر والدین بر تحصیل کودک	اهمیت پرورش خلاقیت در دانش‌آموزان	توجه به نقش الگو بودن معلم برای دانش‌آموزان	توجه به نقش الگو بودن معلم برای دانش‌آموزان
توجه به هر فرد به‌عنوان انسان	تأثیر تحصیل در تربیت معلم	اهمیت کنترل کلاس در معلمی	اهمیت اعتقاد و ایمان معلم در معلمی کردن	توجه به جایگاه بالای معلم	اهمیت روش‌های تدریس نوین
لذت بردن از دیدن یادگیری دانش‌آموز	دلسوز بودن معلم برای دانش‌آموز	اهمیت داشتن وجدان کاری	توجه به نقش الگویی معلم	استفاده از تجارب دوران تحصیل	تأکید بر علاقه به یادگیری
اهمیت تجربه در آموزش	توجه به پژوهش در کار معلمی	اهمیت همراهی با خانواده	علاقه معلم به یادگیری	اهمیت نقش معلم در جامعه	اهمیت نقش معلم در جامعه
عشق و علاقه به کودکان معلمی	توجه به رابطه خوب با دانش‌آموز	علاقه به حرفه معلمی	اهمیت تجربه دوره تحصیل در معلمی	توجه به تجارب معلمان دیگر در معلمی کردن	توجه به پژوهشگری در کار معلمی
علاقه به دانش‌آموز	توجه به ایمان در کار	انگیزه علت موفقیت	توجه به روابط انسانی	به‌روز بودن معلم	علاقه به معلمی
توجه به خصوصیات روحی شاگرد از سوی معلم	توجه به روش‌های تدریس نوین	لازم بودن فعالیت معلم برای بالا بردن مهارت خود در حرفه معلمی			

جدول (۲) بخش‌هایی از متن مصاحبه دو معلم نمونه

بخشی از متن مصاحبه معلم کد C ۹	بخشی از متن مصاحبه معلم کد C ۴
روش‌های تدریس همان روش‌هایی است که در کتاب‌های مختلف آمده است. شاید عاملی که توانسته تفاوت ایجاد کند، ایجاد یک ارتباط قوی است که دانش‌آموزان فقط برای جلب رضایت معلم و نوعی پاسخگویی به دلسوزی‌ها و زحمات‌های معلم، بیشتر و علاقمندانه‌تر به درس گوش می‌دهند. دانش‌آموزان انسان‌های بزرگ با روح‌های لطیف هستند که فقط سن و سال آن‌ها کم است. آن‌ها خیلی زود معنای محبت صادقانه و دلسوزی عاشقانه را می‌فهمند و در پی اثبات فهم خود هستند.	تمام روزهای تدریس من پر از خاطره‌های شیرین است که انتخاب یکی از آن‌ها برای من دشوار است هرگاه که خسته و یا آزرده از مسئله روزمره وارد کلاس می‌شدم؛ نگاه کردن به چشم‌های زیبا و معصوم و منتظر دانش‌آموزان چنان قدرتی به من می‌بخشید که خود در حیرت می‌ماندم. مدتی بود که من از درد ستون فقرات بسیار در رنج بودم در منزل به سختی حرکت می‌کردم اما بعضی اوقات دقت می‌کردم که در مدرسه به شدت مشغولم و با شتاب و تندپله‌ها را دو تا یکی بالا می‌روم تا زودتر به کلاس برسم و در کلاس زنگ تفریح را نمی‌شنیدم.

در مرحله دوم، پژوهشگران با بررسی کدهای حاصل تلاش کردند تا نقاط مشترک کدها را بیابند و آن‌ها را در صورت امکان دسته‌بندی نمایند. به این منظور، هر پژوهشگر جداگانه کدهای حاصل از مرحله کدگذاری باز را طبقه‌بندی نمود و در ادامه نتیجه طبقه‌بندی‌های هر دو پژوهشگر با هم تطبیق داده شد و نقاط اشتراک باقی مانده و موارد اختلاف با همفکری و استدلال اصلاح گردید. به این ترتیب، دسته‌بندی لازم صورت پذیرفت و مقوله‌های حاصل از مصاحبه‌ها به تعداد ۲۲ مورد فراهم گردید که در جدول (۳) ارائه شده‌اند.

جدول (۳) مقوله‌های حاصل از دسته‌بندی کدها

مهارت در تشویق و تنبیه دانش‌آموزان، لازمه معلم نمونه بودن	توجه به استعدادها فردی هر دانش‌آموز لازمه معلم نمونه بودن	ضرورت استفاده از روش‌های تدریس نوین در کار معلمی
تأثیر صفات خوب معلم بر کارش	ارتباط عاطفی مناسب با دانش‌آموز	نوع یادگیری در کلاس معلم نمونه
اهمیت ایمان به خدا برای یک معلم نمونه	شروع مناسب کلاس‌ها	جایگاه خلاقیت در کلاس درس معلم نمونه
علاقه به معلمی، لازمه معلم نمونه بودن	اهمیت پژوهش و تحقیق برای یک معلم	مبانی مورد توجه در کلاس معلم نمونه
نقش والدین دانش‌آموزان بر کار معلم	تأثیر دغدغه‌های اجتماعی بر کار معلمی	نحوه برخورد معلم نمونه با محتوای آموزشی
مهارت‌های لازم برای کلاس داری	الگو بودن معلم برای دانش‌آموز	صفات لازمه معلم نمونه بودن
اهمیت عدالت در کلاس برای معلم	به‌روز بودن معلم، لازمه نمونه بودن در کار	تأثیر کادر مدرسه بر کار معلم
اهمیت استفاده از تجارب دیگران برای نمونه بودن در کار معلمی		

در مرحله آخر، به منظور تقلیل دسته‌های به وجود آمده در مرحله دوم و یافتن مضمون‌های کلی‌تر سعی شد با یافتن نقاط مشترک بین ۲۲ مقوله به وجود آمده، مضامین متن، کشف و تعیین شوند. به این منظور طبق روش ذکرشده در مرحله دوم، پژوهشگران ۴ مضمون کلی را از بین مقوله‌های به دست آمده از مرحله قبل تعیین نمودند. این ۴ مضمون عبارت‌اند از:

۱. ویژگی‌های شخصیتی و اخلاقی معلمان نمونه

۲. روابط انسانی معلمان نمونه

۳. مهارت‌های حرفه‌ای معلمان نمونه

۴. ویژگی‌های کلاس درس معلمان نمونه است.

ارتباط هر یک از این مضامین با مقوله‌های مذکور در جدول (۴) ارائه شده است.

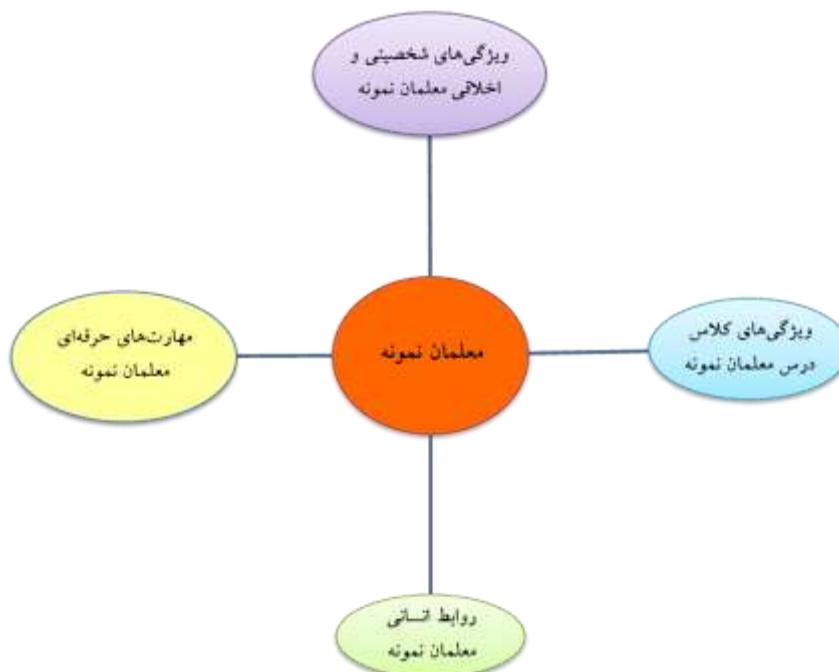
جدول (۴) ارتباط بین مضامین و مقوله‌ها

مقوله‌های مرتبط با مضمون	مضمون	ردیف
صفات لازم برای معلم نمونه بودن تأثیر صفات خوب معلم بر کارش اهمیت ایمان به خدا برای یک معلم نمونه علاقه به معلمی لازمه معلم نمونه بودن اهمیت عدالت در کلاس برای معلم به‌روز بودن معلم، لازمه نمونه بودن در کار جایگاه خلاقیت در کلاس درس معلم نمونه	ویژگی‌های شخصیتی و اخلاقی معلمان نمونه	۱
نقش والدین دانش‌آموزان بر کار معلم تأثیر کادر مدرسه بر کار معلم ارتباط عاطفی مناسب با دانش‌آموز مهارت در تشویق و تنبیه دانش‌آموزان، لازمه معلم نمونه بودن تأثیر دغدغه‌های اجتماعی بر کار معلمی اهمیت استفاده از تجارب دیگران برای نمونه بودن در کار معلمی	روابط انسانی معلمان نمونه	۲
شروع مناسب کلاس‌ها مهارت‌های لازم برای کلاس داری اهمیت عدالت در کلاس برای معلم توجه به استعداد‌های فردی هر دانش‌آموز، لازمه معلم نمونه بودن مهارت در تشویق و تنبیه دانش‌آموزان، لازمه معلم نمونه بودن اهمیت پژوهش و تحقیق برای یک معلم ضرورت استفاده از روش‌های تدریس نوین در کار معلمی	مهارت‌های حرفه‌ای معلمان نمونه	۳

ادامه جدول (۴) ارتباط بین مضامین و مقوله‌ها

ردیف	مضمون	مقوله‌های مرتبط با مضمون
۳	مهارت‌های حرفه‌ای معلمان نمونه	نوع یادگیری در کلاس معلم نمونه مبانی مورد توجه در کلاس معلم نمونه نحوه برخورد معلم نمونه با محتوای آموزشی
۴	ویژگی‌های کلاس درس معلمان نمونه	شروع مناسب کلاس‌ها اهمیت عدالت در کلاس برای معلم توجه به استعدادهاى فردى هر دانش‌آموز، لازمه معلم نمونه بودن اهمیت پژوهش و تحقیق برای یک معلم الگو بودن معلم برای دانش‌آموز ضرورت استفاده از روش‌های تدریس نوین در کار معلمی نوع یادگیری در کلاس معلم نمونه جایگاه خلاقیت در کلاس درس معلم نمونه مبانی مورد توجه در کلاس معلم نمونه

در مرحله پایانی با رسم یک نقشه مفهومی روابط بین معلم نمونه، مضامین و مقوله‌های حاصل به نمایش گذاشته شده است (شکل ۱).

شکل (۱) روابط بین معلم نمونه، مضامین و مقوله‌ها

نتیجه‌گیری

بررسی مصاحبه‌های معلمان نمونه به روش روایت پژوهی و طبقه‌بندی مفاهیم حاصل، نشان داد معلمانی که توانسته‌اند موفقیت‌هایی را در حرفه خود کسب کنند دارای ویژگی‌ها، مهارت‌ها و خصوصیات حرفه‌ای بوده‌اند که عبارت‌اند از: (۱) داشتن ویژگی‌های شخصیتی و اخلاقی مناسب برای حرفه معلمی؛ به معنی دارا بودن صفات خاصی همچون علاقه‌مندی به دانش‌آموز، عشق به کار و نیز داشتن ایمان قوی به خدا، عدالت محور بودن در کلاس، بروز بودن و داشتن خلاقیت. (۲) برخورداری از مهارت‌های حرفه‌ای معلمی: به معنی داشتن مهارت‌هایی هم‌چون شروع خوب کلاس، توانایی برقراری عدالت در کلاس، مهارت مدیریت کلاس، شناخت و توجه به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان، مهارت در تشویق و تنبیه، مهارت‌های پژوهشی، مهارت استفاده از روش‌های نوین تدریس، ایجاد محیط یادگیری فعال، استفاده از مبانی و اصول روانشناسی تربیتی و فنون تدریس و مدیریت مناسب محتوای آموزشی. (۳) توجه به روابط انسانی: شامل روابط بین معلم با دانش‌آموز و نیز رابطه با سایر معلمان یا همکاران والدین دانش‌آموز و جامعه. (۴) برخورداری از کلاس‌هایی مطلوب: توجه به نقش الگویی خود، برقراری عدالت، شروع لذت‌بخش و خوب، تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان. استفاده از پژوهش در کار خود و ضمن آن (درس‌پژوهی، اقدام‌پژوهی و پژوهش‌های دانشگاهی) روش‌های تدریس جدید و مناسب.

مجموعه ویژگی‌هایی که به آن‌ها اشاره شده است در پژوهش‌ها و گفته‌های پژوهشگران مختلف نیز مورد تأیید و تأکید است؛ به‌عنوان نمونه نخستین دسته از ویژگی‌هایی که به آن‌ها در بخش یافته‌ها اشاره شد با یافته شمشیری (۱۳۹۵: ۴۱) - مبنی بر اینکه ارتباط در امر تربیت بسیار مهم است و باید به آن توجه کافی شود- هم‌سو است. این ارتباط بایستی بر اساس محبت و عشق ورزیدن مربی به متربی باشد (شکوهی، ۱۳۹۱: ۵۳-۵۴). از سوی دیگر، در بیانی با لحن شدیدتر آمده است که معلمانی که کودکان را دوست ندارند، نباید معلم شوند. دوست داشتن کودکان و توجه به آنان موجب برطرف شدن مشکلات انضباطی می‌شود و نیز کلاس را لذت‌بخش می‌سازد (ارگوم و ازداس، ۱۹۹۱؛ به نقل از سیمن^۱، ۲۰۱۶).

دومین ویژگی مورد اشاره در بخش یافته‌ها نیز مورد تأکید روانشناسان تربیتی است که به دانش حرفه‌ای معلم می‌پردازند و برای آن ابعادی قائل می‌شوند (مورنو^۲، ۲۰۱۰).

از سوی دیگر، ویژگی سوم در بخش یافته‌ها با گفته‌های صاحب‌نظران گوناگون هم‌سو است. ملاحظه می‌شود که در همین راستا بیان شده است که دو اصل دوست داشتن شاگردان و برقراری ارتباط مناسب با آنان، اساس موفقیت معلمان محسوب می‌شوند؛ زیرا مهارت‌های برقراری ارتباط مناسب در ارتباط با درک مردم، برآوردن توقعات و احساس همدلی است (سیلیک، سریتاس و

1. Cimen
2. Moreno

کتالباس^۱، ۲۰۱۲). علاوه بر این، متخصصان اذعان کرده‌اند که دوست داشتن و علاقه داشتن به کودکان به‌عنوان افرادی که در حال رشد و رسیدن به کمال‌اند از عالی‌ترین و برترین ویژگی‌های معلمان است (گلبال و دویان^۲، ۲۰۱۰). از سوی دیگر، شاهد آن هستیم که بنا به نظر یکی از اندیشمندان، معلمی که شاگردانش را همچون پدر و مادر دوست می‌دارد برتر و والاتر از آن معلمی است که تمامی کتب را به‌خوبی می‌داند اما به شغل و دانش‌آموزانش عشق نمی‌ورزد (راستین، ۱۹۷۴؛ به نقل از سیمن، ۲۰۱۶). این یافته‌ها به نوعی در تأیید یافته پژوهش هم از جهت هم‌سویی محتوایی یافته‌ها با یافته‌های پژوهش‌های مرتبط و هم از جهت تأیید پایایی، با اهمیت تلقی می‌شود.

در مورد چهارمین ویژگی، به معنی برخورداری از کلاس‌هایی مطلوب، چون موضوع کلیت دارد و شامل مؤلفه‌های گوناگونی است فقط به برخی از پژوهش‌ها و نظرات اشاره می‌شود. به بیان دیگر، داشتن کلاس مطلوب طبق معنای ارائه شده در این پژوهش، شامل موارد گوناگونی از جمله مدیریت کلاس درس، عدالت محوری، مهارت‌های روش تدریس و... است.

در این رابطه مهدی جبار (۱۹۹۷؛ به نقل از رفیعی، ۱۳۷۸) بیان می‌کند که در تعلیم و تربیت اسلامی، پرورش عاطفی و روحی کودک نیز جزئی از امر تربیت است؛ که باید نرم‌خویی در رفتار، بازی، مهرورزی، شوخی با کودکان در کنار پرورش شجاعت و عدالت و توجه به یتیمان و دختران به‌طور ویژه‌تر، تعاون، همکاری، همزیستی و مهربانی به دیگران مدنظر باشد (به نقل از رفیعی، ۱۳۷۸: ۲۷۷-۲۸۲) و نیز اورمورد و جونز^۳ (۲۰۱۸: ۳۲۲) مدیریت کلاس را به‌وجود آورنده و نگهدارنده محیط و شرایط کلاسی که سرچشمه یادگیری و پیشرفت دانش‌ها است معرفی نموده است.

در مجموع، می‌توان بیان کرد که معلم موفق و نمونه بودن مستلزم برخورداری معلم از مجموعه گسترده‌ای از بینش‌ها، دانش‌ها، مهارت‌ها و صفات و ویژگی‌هاست که در کنار هم، به‌صورت یک نظام، منجر به موفقیت معلمان می‌شود. لذا معلمانی که می‌خواهند در کار خود موفقیت‌های چشمگیری را کسب نمایند باید سعی کنند این عوامل موفقیت را کسب نمایند. به علاوه لازم به ذکر است از آنجا که نتایج بر اساس داده‌های مقطعی می‌باشند، احتمال دارد عوامل بیشتری زمینه‌ساز موفقیت این معلمان باشد؛ بنابراین می‌توان ابراز داشت که موارد ذکر شده تنها بخشی از مؤلفه‌های موفقیت معلمان نمونه است. بنابراین معلمان علاقه‌مند می‌توانند با مدنظر قرار دادن این مؤلفه‌ها و افزودن سایر مؤلفه‌های دیگر بر آن‌ها، بر کیفیت کار خود و نهایتاً کیفیت نظام آموزشی بیفزایند. در نهایت پیشنهاد می‌شود معلمان به خصوص معلمان جوان و تازه‌کار عوامل زمینه‌ساز موفقیت در حرفه معلمی را پیشه خود سازند تا بتوانند در شغل خود به موفقیت دست یابند.

1. Celik, Saritas, & Catalbas
2. Gelbal & Duyan
3. Ormrod & Jones

منابع

- احمدی فاطمه الزهرا و احمدی آمنه. (۲۰۱۶). آموزش گفت و شنودی بستری برای یادگیری برنامه کارورزی دانشگاه فرهنگیان. *راهبردهای نوین تربیت معلمان*، ۲(۲): ۵۱-۷۲.
- انصاری، مریم و اسدی، ساندر. (۱۳۹۶). رابطه ذهنیت فلسفی و سرمایه‌های روان‌شناختی با کیفیت تدریس معلمان (نمونه موردی معلمان مقطع متوسطه شهر همدان)، *نهمین کنفرانس بین‌المللی روانشناسی و علوم اجتماعی*، تهران، شرکت همایشگران مهر اشراق.
- خواجه کولکی، اسفندیار. (۱۳۹۴). *شناسایی و اولویت‌بندی معیارهای انتخاب معلمان نمونه بر مبنای فرایند تحلیل سلسله مراتبی (AHP)*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شهید چمران اهواز، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.
- رفیعی، بهروز. (۱۳۷۸). *تعلیم و تربیت در اسلام*. تهران: الهدی.
- زحمتکش طاهره؛ یاری‌دهنوی، مراد و ابراهیمی‌شاه آبادی، فاطمه. (۲۰۱۶). پیامدهای طرح ارزشیابی کیفی توصیفی از منظر معلمان ابتدایی کرمان با تأکید بر آثار اخلاقی آن. *راهبردهای نوین تربیت معلمان*، ۲(۲): ۱۰۳-۱۲۰.
- شکوهی، غلام حسین. (۱۳۹۱). مبانی و اصول آموزش و پرورش. تهران: به نشر (انتشارات آستان مقدس رضوی).
- شمشیری، بابک. (۱۳۹۵). *تأملاتی در باب دین و رهاوردهای آن در تربیت دینی*. شیراز: انتشارات دانشگاه شیراز.
- عبداله‌زاده‌قمشی، عزیز. (۱۳۸۹). *بررسی ویژگی‌های اخلاقی و آگاهی از روش‌های تدریس پیشرفته معلمان نمونه*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه پیام نور استان تهران، دانشکده ادبیات و علوم انسانی.
- عطاران، محمد. (۱۳۹۲). *پژوهش‌های روایی اصول و مراحل*. تهران: انتشارات دانشگاه فرهنگیان.
- فلاح زاغ‌چشم، زینب. (۱۳۹۱). *تأثیر مهارت‌های تدریس بر میزان خلاقیت و ابتکارات معلمان نمونه در مقاطع مختلف تحصیلی ناحیه ۱ و ۲ شهر کرمان*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه پیام نور استان همدان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی.
- کدخدایی، محبوبه السادات. (۲۰۱۶). معلم دانشمند: نگاهی کاستی‌جویانه به دانش معلم. *راهبردهای نوین تربیت معلمان*، ۲(۲): ۳۳-۵۰.
- محمدی، بیوک. (۱۳۸۷). *درآمدی بر روش تحقیق کیفی*. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- مرادی، زینب. (۱۳۹۳). *شناسایی عوامل مؤثر بر تدریس موفق معلمان نمونه در درس ریاضی پایه ششم ابتدایی شهرستان مراغه*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تربیت معلم تهران، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.

- Celik, K., Saritas, E., & Catalbas, G. (2012). The Effect of Student Teachers' Liking of Children and Empathic Tendency on the Attitudes of Teaching Profession. *International Journal of Social Sciences & Education*, 3(2): 499-510.
- Cimen, L. K. (2016). The Relationship between Preschool Teachers' Tendency of Liking Children and the Levels of Professional Burnout. *Journal of Education and Human Development*, 5(1): 220-239.
- Donat, M., Knigge, M., & Dalbert, C. (2018). Being a good or a just teacher: Which experiences of teachers' behavior can be more predictive of school bullying? *Aggressive Behavior*, 44(1): 29-39. doi:10.1002/ab.21721
- Gelbal & Duyan (2010). *Examination of variables affecting school teachers ' state of liking of children*.
- Howes, C., Whitebook, M., & Phillips, D. (1992). Teacher characteristics and effective teaching in child care: Findings from the national child care staffing study. *Child and Youth Care Forum*, 21(6): 399-414.
- Korthagen Fred A. J. (2004). In search of the essence of a good teacher: towards a more holistic approach in teacher education. *Teaching and Teacher Education*, 20(1): 77-97.
- Moreno, R. (2010). *Educational psychology*. New York: John Wiley & Sons
- Ormrod, J. E., & Jones, B. (2018). *Essentials of Educational Psychology: Big Ideas to Guide Effective Teaching*. New York: Pearson Education.